

організації, мотивації і контролі. Проте, формальне планування може створити ряд важливих сприятливих чинників для театральної установи. Творчі проекти, як відомо, органічно втілюються при наявності енергійних менеджерів. У більшості випадків плани можуть дещо змінюватися з різних причин, в тому числі через зростання чисельності персоналу або через художні зміни в постановці вистав. Коли складено генеральний план роботи над виставою, можна приступати до пошуків ресурсів для його втілення. Робота над втіленням задуму починається з визначення місця дії, складу театального колективу та складання кошторису.

Театральний менеджер може працювати з конкретним колективом чи наймати на контрактній основі колектив або окремо акторів, режисера та ін. Останній варіант вимагає організації кастінгу (відбір персоналу). Деякі родюсерські центри надають послугу організації подібного заходу. Тобто з снуючої бази акторів (режисерів) споживач має можливість обрати.

Список використаних джерел:

1. Безгін І.Д. Мистецтво і ринок: нариси. - К., 2005. С. 544
2. Безгін І.Д. Особливості театального менеджменту за сучасних умов Арт-менеджер. - 2007. - №3. - С. 9-11.
3. Про театри і театральну справу: Закон України від 31 травня 2005 р. № 2605-IV [Електронний ресурс] zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2605-1 5.
4. Соколова К.О. Соціокультурні виміри театального менеджменту [Електронний ресурс] www.culturalstudies.in.ua.

Зайцев О.Д.,

заслужений працівник культури України,
аспірант кафедри культурології та
міжкультурних комунікацій Національної
академії керівних кадрів культури і мистецтв,
м. Ужгород

НОВАТОРСЬКА РОЛЬ МИКОЛИ КРИЧЕВСЬКОГО У РОЗВИТКУ ТЕАТРАЛЬНО-ДЕКОРАЦІЙНОГО МИСТЕЦТВА РУСЬКОГО ТЕАТРУ ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» В УЖГОРОДІ

У Закарпатському театральному мистецтві існує малодосліджена тема, пов'язана з оформленням вистав (театально-декораційне мистецтво). Сьогодні в рік сторіччя заснування професійного театру в місті Ужгород з'являється інтерес не лише до діячів театру, а також велика увагу приділяється представникам театально-декораційному мистецтву краю.

Театральна енциклопедія говорить: «Театально-декораційне мистецтво» – галузь образотворчого мистецтва, завданням якої є оформлення простору сцени і надання візуальної оправи театральній виставі за допомогою пластично – малярських

засобів та світлових ефектів [8, с.353,354]. Головним дійовим обличчям театральнo-декораційного мистецтва завжди був декоратор. «Декоратор» – автор художнього оформлення вистави його, ще називали «художник-виконавець», який малював декорації у театрі [8, с.353].

За словами кандидати мистецтвознавства О.Гаврош: «Після входження Закарпаття до складу Чехословаччини (1919) значно поліпилися умови для розвитку культури українського населення, у порівнянні з періодом австро-угорського панування. Внаслідок цього інтелігенція краю зросла кількісно та отримала широкі права і можливості для розвитку національної культури» [3, с.68]. Саме в цей час починає розвиватись аматорське театральне мистецтво, а згодом в Ужгороді з'являється перший професійний театр. Професійний театр на Закарпатті розпочав з того часу, коли на запрошення Ужгородського Товариства «Просвіти» до Ужгорода приїжджає актор і режисер М.Садовський (1921). Разом з ним до театру приїзять актори – емігранти М. Миленко, В. Іванова-Верес, драматург С. Черкасенко, актриса О. Завадська-Дівнич, І. Трухлог, диригент О. Приходько та художник М. Кричевський, який стане першим професійним декоратором Руського театру товариства «Просвіта» в Ужгороді.

Микола Кричевський народився 24 листопада 1898 року в місті Харків. Початкову художню освіту отримав від свого батька художника В. Г. Кричевського. У 1919 році за протекцією свого батька починає працювати актором та художником у театрі М.Садовського[5, с.75].

Першою виставою до якої М.Кричевський створює декорації стає опера «Запорожець за Дунаєм» – Гулака-Артемовського (реж. М.Садовський). З газетної рецензії того часу можна бачити оформлення вистави: «Сцена зображує зелений краєвид, що зникає вдалині з озерцем, з мініатюрними сільськими хатами, з низенькими хатками по обидва боки авансцени...» [6, с.181]. Із цієї інформації видно, що вистава набуває кольору та перспективи. В подальшому кожна вистава завдяки зусиллям режисера М. Садовського стає більш професійною, велика заслуга в цьому є майстерність декоратора театру М.Кричевського. Завдяки щоденній праці художника на сцені з'являються нові вистави: «Мартин Боруля» – І.Тобілевича, «Чорноморці» – М.Старицького, «У Гайхан-бея» – В.Самійленка, «Дай серцю волю, заведе у неволю» – М.Кропивницького, «Наталка-Полтавка» – І.Котляревського.

Переглядаючи світлини з вистав театру одразу можна побачити, що декорації до вистав робились за каноном: писаний задник та куліси, елементи жорсткої декорації (під, стріха, тин). Завдяки писаному заднику глядач одразу бачив і розумів місце дії вистави.

По приїзду до Ужгорода художник М.Кричевський знайомиться з культурою та творчістю місцевих художників: Ю. Вірага, К. Ізая, Т. Муссона, Ю. Іяс-Ящика, А. Ерделі, та Й. Бокшая [7]. В подальшому саме у художника-живописця Й.Бокшая Кричевський буде брати уроки малювання для того, щоб познайомитись з культурою та мистецтвом Закарпаття. Творчість корифея закарпатського живопису Й. Бокшая буде надихати не одно покоління художників: «Життя, праця та побут закарпатців стали провідними темами у творах Й. Бокшая. Художник прагнув відобразити душу

народу, відкидаючи при цьому локальний провінціалізм, що переконує в його широті поглядів на завдання мистецтва» [3]. Саме живопис Й.Бокшая допоміг молодому Кричевському додати колір Карпат до малювання нових декорації до вистав. Так у 1922 році М. Кричевський малює декорації до вистави «Ой не ходи, Грицю, тай на вечорниці» преса писала: «..видиш приміром красне село в зимі на Різдво, видиш як ходять пізно вечором колядники із звіздою та колядують по селі од хати до хати. Здається тобі, що ти не в театрі, але десь в нашій селі на Верховині, ходиш з колядниками. Одна ява за другою і все нові прекрасні, правдиві руські образи» [10].

У червні цього ж року Руський театр їде на гастролі до Праги. Чеська преса писала: «Ужгородська театральна дружина є знаменита, має добрі декорації, гарні стилеві і мальовничі костюми, відмінних співаків і танцюристів..»[2, с.7,8].

1923 рік в житті художника М.Кричевського стає переломним. До червня він малює декорації до вистав: «Гандзя» – І.Тобілевича, «Зимовий вечір» – М.Старицького та «Артист» – С.Ніколаєва, «Невольник» – М.Кропивницького, «Циганка Аза» – М.Старицького, «Богдан Хмельницький» – М.Старицького, «Бондарівна» – І.Тобілевича, «Оглядини» – М. Гоголя, «Розумний і дурень» – І.Тобілевича, «Панна Мара» – В.Винниченко, «Безталанна» – І.Тобілевича, «В студії» – В.Блодека, «Зайдиголова» – М.Кропивницького, «Примари» – Г.Ібсена, «Крути, та не перекручуй» – М.Старицького, «Никандр Нещасний» – М. Садовським, «Назар Стодоля» – Т.Шевченка, «Панна-штукарка» – О. Володського [1, с.216, 217].

Влітку 1923 року М.Садовський звільняється з театру і їде до Праги. М.Кричевський приймає рішення залишити театр і поступити на навчання в Українську студію пластичних мистецтв (Прага). Саме тут у Празі художник малює декорацію до драми «Тарас Бульба» – за М. Гоголем для народного театру (1925 р.) [4, с. 63].

Під час навчання у жовтні 1925 року М. Кричевський приїздить до Ужгорода, щоб разом з чеським художником Малькусом (?) зробити у залах Ужгородського Жупанату спільну художню виставку. З інформації з преси ми можемо проаналізувати, що художня манера художника набуває європейського стилю: «Картини відрізняються ніжною гармонією красок, м'якими тінями і живим рухом»[10]. В Ужгороді М.Кричевський працює дуже плідно не лише в Руському театрі, а також багато часу приділяє аматорським театральним колективам та книжковій графіці. Художник робить ескізи до обкладинки часопису «Календар «Просвіти».

У вересні 1929 року перед від'їздом з Ужгорода Кричевський робить свою персональну виставку в Ужгороді, на якій представляє твори живопису і графіки. На сьогодні в Ужгороді зберігаються у фондах Закарпатського обласного художнього музею імені Й. Бокшая лише декілька творів живопису художника: «П'єтрос» (1929), «Вид Ужгорода» (1931), «Старий Ужгород» (1931) [7, с.15]. Після смерті художника (1961) виставки його творів проходили у різних містах України: Сумах, Харкові, Києві, Полтаві. Багато виставок пройшли за кордоном: Брюсселі, Римі, Нью-Йорку, Монреалі, але на жодній виставці творів театральньо-декораційного мистецтва не було.

Новаторство М.Кричевського полягало в його умінні зробити живописну, кольорову декорацію до вистав Руського театру товариства «Просвіта» 1921–1923

роках. Фундаментом для художника М. Кричевського послужили вивчені їм закони перспективи, які він використовував для написання декорацій. Завдяки цьому театральнo-декораційне мистецтво театру того періоду вражає своєю різноманітністю і багатогранністю. В першу чергу новаторство даного виду мистецтва полягає в тому, що М.Кричевський міг не тільки втілювати свої ідеї в обраному напрямку, але і розвивати його. За допомогою живопису, бутафорії, костюму можна оцінити духовний зміст вистав театру і прослідкувати соціальний розвиток суспільства того часу.

Список використаних джерел:

1. Андрійцьо В. Руський театр Товариства «Просвіта» в Ужгороді (1921–1929): (Перший український професійний театр на Закарпатті). Ужгород : Гражда, 2012. 232 с.
2. Баглай Й. Перший художник-декоратор «Руського театру товариства «Просвіта» в Ужгороді» (До 100 – річчя від дня народження художника Миколи Кричевського). Ужгород : Колір прінт, 1998. 16 с.
3. Гаврош О. Побутовий живопис Закарпаття 1945–1991 років: Еволюція жанру, тематика, персоналії : дисертація кандидата мистецтвознавства : 17.00.05. Львів. ЛНАМ. 2017. 365 с.
4. Зайцев О. Майстри Закарпатської сценографії ХХ сторіччя. Ужгород : Шарк, 2007. 192 с.
5. Зайцев О. Декоратори театрів Підкарпатської Русі (1919–1938): Нариси Ужгород : Шарк–Аутдор, 2019. 194 с.
6. Ігнатович Г. Від гасниці до рампи: Нариси з історії українського театру на Закарпатті. Кн. 1. Ужгород : Ліра, 2008. 344 с.
7. Мистецтво Закарпаття: каталог творів із фондів Закарпатського обласного художнього музею ім. Й. Бокшая. Кн. 1. За ред. О.Зайцев, ст. Л. Біксей. Ужгород : Шарк, 2005. 192 с.
8. Театральна енциклопедія. Т. 2. За ред. П.Маркова. Москва : Совет. Энцикл., 1963. С. 353, 354.
9. Діло (Львів). 1925. 13 жовтня.
10. Руська нива. 1922. 26 січня.